

جامعه کبیره متضمن معارف اصیل اسلامی است/ امام هادی؛ خطیب الائمه

در برخی روایات امام هادی(ع) خطیب الائمه معرفی شده اند چرا که کلام ایشان بسیار زیبا و مسجع و دو یادگار باقیمانده از این امام بزرگوار زیارت جامعه کبیره و دیگری زیارت غدیریه است.

در برخی روایات امام هادی(ع) خطیب الائمه معرفی شده اند چرا که کلام ایشان بسیار زیبا و مسجع و دو یادگار باقیمانده از این امام بزرگوار زیارت جامعه کبیره و دیگری زیارت غدیریه است.

خبرگزاری مهر، به مناسبت سالروز شهادت حضرت امام علی النقی الهادی(ع) با سه تن از کارشناسان مذهبی به گفتگو نشسته ایم که از نظر می گذرد؛

شرایط دوران امام هادی(ع)

حجت الاسلام والمسلمین غلامحسن محرمی، عضو هیأت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در خصوص ویژگی‌های عصر امام هادی(ع) و گسترش شیعیان در این دوره به خبرنگار مهر گفت: عصر امام هادی(ع)، زمان متوکل عباسی است که یکی از سخت‌گیرترین خلفای عباسی بر شیعیان بوده است. او بود که مذهب اهل سنت را پدید آورده و عثمانی‌ها را به دربار خود راه داد. تا آن زمان عثمانی‌ها یعنی طرفداران بنی امیه نتوانسته بودند به دربار عباسی‌ها راه یابند. او به شدت ضد علوی بود و همین بس که او دستور داد قبر امام حسین(ع) که محل زیارت و تجمع شیعیان شده بود را خراب کنند.

وی افزود: امام هادی(ع) در چنین عصری می‌زیست اما با این حال می‌توان گفت که شیعه از گسترش زیادی برخوردار بود. امام با اینکه در سنین کودکی به امامت رسید و در ثانی بخش زیادی از عمرش را در سامرا سپری کرد اما به نحو احسن توانست شیعه را راهنمایی و مدیریت کند. این مدیریت بیشتر از طریق نامه‌هایی بود که به دور از چشم ماموران حکومتی رد و بدل می‌شد.

این کارشناس دینی در مورد نقش امام هادی(ع) در آماده سازی شیعیان برای غیبت گفت: دیگر امامان نیز به موضوع مهدویت توجه نموده و احادیثی در این خصوص نقل کرده‌اند اما نکته این است که آماده کردن مردم برای غیبت در زمان امام هادی شتاب بیشتری می‌گیرد. مسعودی در کتاب اثبات الوصیه نقل کرده که امام هادی(ع) از پشت پرده با مردم سخن می‌گفت تا مردم را برای ندیدن امام آماده بکند. روایاتی نیز در خصوص غیبت از امام هادی(ع) داریم که می‌فرماید نوه من مهدی موعود است.

حجت الاسلام محرمی در بیان مظلومیت‌های امام هادی(ع) گفت: امام هادی حیا و میتاً بسیار مظلوم واقع شدند و همیشه هم قبر آن بزرگوار غریب است. البته سنی‌های آنجا محب امام هستند، اما بالاخره مظلومیت ایشان از زمان حیات ایشان تا کنون قابل مشاهده است. ایشان در زمان حاکم جابری مانند متوکل زندگی کردند و چه اهانت‌هایی که به حضرت نشد. متوکل منزل حضرت را بارها تفتیش کرد و یا به حضرت شراب تعارف کرد. در روایت آمده است که اهل بیت مظلومون المقهورون هستند. پیامبر اکرم(ص) به اهل بیت می‌فرمایند انتم المظلومون بعدی، شما بعد از من مظلوم هستید.

امام هادی؛ خطیب الائمه است

حجت الاسلام علی نظری منفرد، استاد حوزه در مورد ویژگی‌های زیارت جامعه کبیره که از حضرت هادی(ع) منقول است به خبرنگار مهر گفت: آن طور که از برخی روایات استفاده می‌شود، امام هادی(ع) خطیب الائمه هستند و در سخن گفتن کلمات بسیار زیبا و مسجعی را به کار برده و نثر خیلی زیبایی دارند که دو یادگار باقیمانده از این امام بزرگوار زیارت جامعه کبیره و دیگری زیارت غدیریه است. هر دو زیارت از فصاحت و بلاغت خاصی از لحاظ لفظ برخوردار است. همچنین از نظر معنا، معانی بسیار ژرف و عمیقی را در بردارد که این زیارت را از جایگاه خاصی برخوردار کرده است.

وی در خصوص سند زیارت جامعه کبیره نیز گفت: سند زیارت جامعه کبیره به موسی بن عبدالله نخعی منتهی می‌شود و این زیارت در منابع اصلی شیعی مثل شیخ صدوق نقل شده است. در منابع عامه هم حموی صاحب فرائد السمطین در این کتاب این زیارت را نقل کرده است. بنابراین فریقین، زیارت جامعه کبیره را نقل کرده‌اند و این زیارت در منابع دسته اول ما آمده است. از ویژگی‌های این زیارت این است که برخلاف سایر زیارات، زیارت بلندی است و علت طولانی بودن آن این است که این زیارت

متضمن و دربردارنده معارف اصیل اسلامی است.

این کارشناس دینی افزود: خدای متعال در قرآن مجید برای اهل بیت جایگاه ویژه‌ای را قرار داده و در سوره احزاب آیه تطهیر را درباره اهل بیت نازل نموده است. خداوند در سوره مبارکه اسرا می‌فرماید «آت ذی القربی حقه» که حقی را برای اهل بیت در نظر گرفته است. این آیه و آیات دیگری در سوره مبارکه دهر، آیه مباحله، آیه مودت و... نشان می‌دهد که اهل بیت مقام و منزلتی جدای از سایر مردم و صحابه رسول خدا دارند. امیرالمومنین در خطبه‌ای می‌فرماید لا یقاس بآل محمد من هذه الأمة أحد، یعنی هیچ کسی را نمی‌توان با خاندان پیامبر(ص) مقایسه کرد. امام هادی(ع) در این زیارت جایگاه و شأن و اوصاف اهل بیت را بیان می‌کند. مثلاً می‌فرماید عادتکم الاحسان و سجتکم الکرّم و... که از فرازهای این زیارت است.

وی با بیان اینکه این زیارت سیره ائمه و معارف اصیل اسلامی را بیان می‌کند، گفت: مثلاً در فرازی آمده است: "بکم فتح الله و بکم یختم"، یعنی به وسیله شما خداوند شروع و ختم می‌کند. "بکم ینزل الغیث"، این نشان می‌دهد که این بزرگواران مجاری فیض حضرت حق هستند و خدای متعال فیض خود را از این طریق نازل می‌کند.

وی افزود: باید گفت زیارات ناحیه مقدسه چند تا است و این زیارات را مرحوم مجلسی در بحار نقل کرده است. ممکن است یکی از زیارات ناحیه مقدسه هم از حضرت هادی(ع) باشد. چون در بعضی از روایاتی که زیارت ناحیه مقدسه را نقل کرده اند به سنه ۲۵۱ باز می‌گردند و این سال زمان امامت حضرت هادی(ع) بوده است. لذا بعید نیست که برخی از این زیارت‌هایی که نقل شده از امام هادی(ع) باشد.

حجت الاسلام نظری منفرد در مورد زیارت غدیریه نیز افزود: همان فصاحت و بلاغتی که در زیارت جامعه کبیره می‌بینیم دقیقاً در زیارت غدیریه دیده می‌شود. از نظر محتوا نیز زیارت غدیریه به مناسبت روز غدیر خم است که وجود مبارک پیامبر(ص) به امر پروردگار خطبه غدیر را ایراد کردند و بعد امیرالمومنین(ع) را به جای خود را نصب نمودند. همین محتواهایی که پیامبر(ص) در روز غدیر خم بیان کردند در زیارت غدیریه هم مشاهده می‌کنیم.

این کارشناس دینی در مورد تفسیر عبارت «یا ولی الله ان بینی و بین الله ذنوباً لا یعطى علیها الا رضاکم» گفت: در رابطه با این فراز خوب است که به قرآن استشهاد کنیم. قرآن کریم در دو جا نسبت به اینکه خداوند گناهان انسان را عفو کند اشاره کرده است. یکی ماجرای بچه‌های یعقوب است که در سوره مبارکه یوسف می‌فرماید که قالوا یا اَبانا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ... قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ، بچه‌های یعقوب با آن گناهی که مرتکب شده بودند و یوسف را از پدر جدا نموده و به چاه انداخته بودند، خود می‌توانستند استغفار کنند اما آمدند پدر را که پیامبر بود و در نزد خدا وجیه بود نزد خدا واسطه قرار دادند و از او خواستند که برای آنها طلب استغفار کند. لذا او را واسطه قرار دادند و حضرت یعقوب هم آنها را رد نکرد و گفت سوف استغفرلکم و وعده داد که برای آنها استغفار کند. این نشان می‌دهد که ما نیاز به شفاعت داریم. آیه دیگری نیز در مورد پیامبر ما در سوره مبارکه نسا آمده است که لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ، یعنی تنها استغفار گنه کار کافی نیست و باید پیامبر برای آنها استغفار کند لوجد الله تواباً رحیماً، آن وقت خدای متعال خواهد بخشید. دقیقاً این مضمونی که در جامعه کبیره آمده است که این ذنوب بخشیده نمی‌شود مگر اینکه رضای اهل بیت ضمیمه آن شود. همان چیزی است که در این دو آیه شریفه می‌بینیم. اهل بیت که جاهتی در پیشگاه خدا دارند، به وسیله آنها از تقصیر ما درگذرند.

وی در پایان اضافه کرد: زیارت جامعه کبیره متضمن معارف اصیل اسلامی است. زائری که با این زیارت معصومی را زیارت می‌کند، خوب است که به محتوا و مضمون این زیارت توجه نیز توجه کند.

ضرورت بیان مطالب کاربردی زندگی اهل بیت

حجت الاسلام واضحی آشتیانی، کارشناس دینی در مورد موقعیت دوران امام هادی(ع) گفت: موقعیت امام هادی(ع) موقعیت خاصی است به این جهت که اهل بیت در اوج غربت بودند و سخت‌گیری‌های زیادی در مورد اهل بیت می‌شد. عده‌ای پیش بینی‌هایی برای آخرین حجت خدا می‌کردند لذا باعث شده بود که دشمن حضرت هادی(ع) و حضرت عسکری(ع) را تحت مراقبت ویژه قرار دهد. حضرت هادی(ع) در سامرا میان منصوبین حکومت و تحت مراقبت آنها زندگی می‌کرد. این نشان می‌دهد که فضای زندگی کردن را برای حضرت هادی بسته‌ای قرار دادند که همین باعث شد که ارتباط آن حضرت با شیعیان کم‌رنگ شود و به سختی صورت گیرد.

وی ادامه داد: از آنجایی که امام هادی(ع) با یک واسطه با مسئله غیبت ارتباط دارد قطعاً باید برای غیبت زمینه‌سازی می‌کردند. آن حضرت سعی کردند که شیعه ملاک و شاخص‌های لازم را داشته باشد در حالی که امام خود را نمی‌بیند. از طرف دیگر حضرت هادی(ع) برای زمینه‌سازی در مسئله غیبت زیارت جامعه کبیره را به یادگار گذاشتند. امام هادی(ع) با صدور این

زیارت که محوریت آن با معرفی ائمه است و ویژگی های امام را بیان می کند، شاخص های اصلی را بیان کردند.

این کارشناس دینی در مورد یکی از فرازهای زیارت جامعه کبیره گفت: در زیارت جامعه کبیره فرازهای مهمی آمده اما یک فراز آن این است که **إِنْ ذُكِرَ الْخَيْرُ كُنْتُمْ أَوْلَاهُ وَأَصْلُهُ وَفُرْعُهُ وَمَعْدِنُهُ وَمَأْوَاهُ وَمُنْتَهَاهُ**، اگر صحبت خیر بشود و بخواهیم راجع به خیر سخن بگوییم اهل بیت اول و آخر و منبع و معدن خیر هستند. یعنی خوبی ها و صفات برجسته و امتیازات در اهل بیت به اوج خود رسیده است. لذا در روایت شریف از وجود مقدس پیامبر(ص) داریم که فرمود اگر شما بخواهید خیر را در کسی ببینید باید در وجود حضرت زهرا(س) جستجو کنید. فاطمه زهرا(س) اصل خیر است.

وی با اشاره به ضرورت بیان مطالب کاربردی زندگی اهل بیت توسط کارشناسان گفت: این نکته ای که مقام معظم رهبری در مورد بیان نقاط کاربردی زندگی ائمه فرمودند، بسیار مهم است و آن به این جهت است که ما برای تربیت مردم و بچه های خود از محصولات اندیشمندان غربی استفاده می کنیم این در حالی است که اگر به معارفی که توسط اهل بیت بیان شده توجه کنیم، می توان بسیار از مشکلات موجود را مرتفع کرد. سراسر زندگی امام هادی(ع) قابل الگو پذیری است. اگر تنها ویژگی های کلی امام هادی تبیین شود اثر و ثمر کمتری دارد تا اینکه نقاط کاربردی سیره اهل بیت استفاده شود. سلامت و پاکی جامعه برای اهل بیت بسیار مهم بوده است و این باید برای مردم تبیین شود.